

SADRŽAJ

Uvod	2
Metodologija	3
Nacionalni programi, politike i strategije	4
Regionalne razlike	5
Planovi i programi jedinica lokalne samouprave	7
Prakse i programi institucija i udruga na prevenciji nasilja u vezama	9
Preventivni programi u srednjim školama	11
Zaključci i preporuke	12

Ova je publikacija rezultat rada pet organizacija civilnog društva iz različitih županija: CESI iz Zagreba, ZUM iz Pule, Zora iz Čakovca, Mirovna Grupa Oaza iz Belog Manastira i Potencijal iz Rijeke koje su se udružile u radu na prevenciji nasilja u partnerskim vezama mladih kroz projekt „Povezani – za veze bez nasilja”. Zajednički cilj nam je doprinijeti učinkovitijoj prevenciji nasilja u partnerskim vezama mladih te razvijanju svijesti o potrebi uklanjanja rodni stereotipa i ostalih uzroka rodno uvjetovanog nasilja.

Sve do nedavno, u Republici Hrvatskoj, problem nasilja u adolescentskim vezama nije bio predmetom društvenog interesa. Prva istraživanja ovog problema pokrenuo je CESI i to u dva navrata 2004. i 2006. godine. Rezultati tih istraživanja ukazuju na činjenicu da velika većina mladih u dobi od 16 do 19 godina već ima iskustvo veze i mnogi/e smatraju da je nasilje u vezama ozbiljan problem u adolescentskoj populaciji. S obzirom na vlastita iskustva, više od dvije trećine mladih izjavilo je da je doživjelo da se osoba s kojom su u vezi prema njima nasilno ponašala, a nešto manje od polovice njih izjavljuje da je u vezi koristilo barem jedno agresivno ponašanje prema partneru/ici. Oblike ponašanja koji imaju za cilj uspostavljanje i održavanje kontrole i dominacije u vezi mladi ne prepoznaju kao nasilje, dok neki ne prepoznaju niti različite oblike seksualnog i fizičkog nasilja. Strah, sram, neosviještenost, nepovjerenje, te nedostatak relevantnih informacija i resursa, razlozi su zbog kojih mladi problem nasilja u vezi uglavnom nastoje riješiti sami, te najčešće ne odlučuju prijaviti nasilje nekoj odrasloj osobi, kao niti potražiti pomoć i savjete izvan grupe bliskih prijatelja/ica što predstavlja izuzetno zabrinjavajući nalaz istraživanja.

Nasilje u vezama mladih može imati neposredne, ali i dugoročne posljedice za žrtve, počinitelje/ice, obitelji i zajednicu. Neophodno je raditi s mladima na prevenciji nasilja jer je to doba kada ulaze u prve veze i vrlo često ne prepoznaju neke vrste ponašanja u svojim vezama kao nasilje. Nužno je raditi i na prepoznavanju i uklanjanju rodni stereotipa i mitova o nasilju koji opravdavaju i podržavaju nasilje protiv žena. Uzme li se u obzir ozbiljnost i složenost problema očigledno je da učinkovita reakcija zahtjeva trajnu posvećenost i suradnju zajednice, osoba na pozicijama odlučivanja te stručnjaka i stručnjakinja.

S obzirom na rasprostranjenost i dimenzije problema potrebno je ulaganje u dugoročne projekte prevencije s ciljem promjene stavova u vezi s rodni

ulogama i jednakošću spolova. Međutim, prevencija, da bi bila učinkovita mora biti popraćena adekvatnim zakonodavstvom i javnim politikama. Stoga je svrha ovog projekta praćenje provedbe te poticanje učinkovitije primjene javnih politika koje se bave prevencijom i sprječavanjem nasilja u partnerskim vezama mladih.

Publikacija je prvenstveno namijenjena donositeljima/cama odluka koji/e imaju mogućnost implementirati preporuke i zaključke, a bit će distribuirana institucijama, školama i udrugama.

Naročito je važno da dođe do organizacija/osoba kojima može poslužiti kao "alat" u zagovaračkim aktivnostima za unaprjeđenje provođenja politika i programa koje se bave nasiljem u partnerskim vezama mladih.

Publikacija donosi manji dio prikupljenih podataka, a **na internetskim stranicama udruga, može se pronaći kompletna analiza** (www.cesi.hr; www.mladipula.org; www.udrugazora.hr, www.oaza-bm.hr; www.potencijal.hr).

METODOLOGIJA

U okviru ovog projekta provedeno je mapiranje situacije vezano uz prevenciju nasilja u partnerskim vezama mladih i to na nacionalnom nivou, ali i na nivou 5 županija: Osječko-baranjska, Primorsko-goranska, Međimurska, Istarska županija i Grad Zagreb. U tu svrhu kreiran je i upitnik odnosno „Vodič za analizu” koji je sadržavao glavna istraživačka pitanja i upute za analizu politika/strategija i preventivnih programa koje provode srednje škole, organizacije civilnog društva i institucije.

Istraživanje je uključilo analizu i praćenje provedbe nacionalnih politika i strategija, ali i županijskih i gradskih politika/programa djelovanja vezanih uz mlade i rodno uvjetovano nasilje. Paralelno s analizom politika, provedeno je istraživanje vezano uz identifikaciju preventivskih programa koje provode srednje škole, organizacije civilnog društva i institucije.

Podaci su prikupljeni direktnim putem, odnosno kontaktiranjem ministarstava, lokalnih vlasti, institucija, srednjih škola, organizacija civilnog društva ali i iz sekundarnih izvora kao što su informacije i izvješća dostupna putem web stranica.

Ukupno je analizirano 99 dokumenata, odnosno strategija, programa, planova i izvješća na nacionalnom i na nivou pet županija i gradova vezanih uz nasilje, mlade, obiteljsko nasilje, obrazovanje, zdravstvo, ravnopravnost spolova, i ljudska prava. Cilj analize dokumenata bio je dobiti informacije o tome bave li se problemom nasilja u vezama mladih; na koji način definiraju problem; koje mjere predlažu u odnosu na problem te koje su institucije zadužene za provedbu mjera.

Kod preventivnih programa koji se provode u srednjim školama i onih koje provode organizacije civilnog društva i institucije predmet analize bili su programi vezani uz prevenciju nasilja u vezama mladih ili programi koji imaju izraženu rodnu komponentu ili se pak dotiču teme rodno-uvjetovanog nasilja. Podaci o provođenju preventivnih programa u srednjim školama u odabranim gradovima dobiveni su od samih srednjih škola koje su se djelomično odazvale našem pozivu. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (MZOS) čini se da ne posjeduje informacije o provođenju preventivnih programa u školama budući da su nas uputili na direktno kontaktiranje samih škola. Prikupljeni podaci su nepotpuni radi nedovoljnog odaziva škola (ovisno o županiji odaziv je bio $\frac{1}{4}$ ili $\frac{1}{2}$ kontaktiranih škola dok su se u Međimurskoj županiji sve škole odazvale) tako da su podaci prikupljeni i putem web stranica škola.

NACIONALNI PROGRAMI, POLITIKE I STRATEGIJE

Analiza javnih politika, strategija i planova provedena je na nacionalnom nivou te na regionalnom i lokalnom nivou u pet županija. Primarno smo zainteresirane/i za analizu planova i programa na lokalnom nivou, ali je važno analizirati njihovu usklađenost s nacionalnim dokumentima.

Na nacionalnom nivou analizirane su strategije koje se bave pitanjem zaštite od nasilja u obitelji, ljudskim pravima, ravnopravnosti spolova te politike i planovi za djecu i mlade.

Nakon višegodišnjeg ukazivanja na problem, kroz „Nacionalnu strategiju zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine”, prepoznato je da: „Jedna od strateški važnih ciljnih grupa za preventivno djelovanje su djeca, a posebice mladi koji stječu prva iskustva u vezama, kada se uspostavljaju

prvi obrasci partnerskih odnosa, pa i nasilnih odnosa. Zbog toga je potrebno razviti i sustavno provoditi preventivne programe namijenjene djeci i mladima". Između ostalog, ciljevi koji će biti ostvareni politikom su: razvijati programe prevencije nasilja u populaciji djece i mladih osoba, te smanjiti pojavu nasilničkog ponašanja među mladim osobama u partnerskim vezama što se između ostalog postiže kroz razvijanje i provođenje programa primarne prevencije, kroz izobrazbu odgojno-obrazovnih djelatnika i unapređenje kompetencija i odgovornosti djelatnika državnih tijela i organizacija civilnog društva.

„Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. – 2011.” izrije-
kom spominje i pitanje nasilja u adolescentskim vezama u mjeri vezanoj uz suzbijanje nasilja među mladima.

Programi i planovi za djecu i mlade **ne prepoznaju pitanje rodno uvjetovanog nasilja i nasilja u vezama**, već govore o vršnjačkom nasilju i poremećajima u ponašanju, a u koje se ubraja agresivno i nasilničko ponašanje. Planovi na lokalnom nivou su u ovom segmentu usklađeni s nacionalnim dokumentima, te ne uključuju rodnu perspektivu niti se u dovoljnoj mjeri bave problemom nasilja općenito, pa tako i nasilja u vezama mladih.

Iako veći broj gore navedenih politika i programa ne govori specifično o nasilju u vezama mladih, oni ostavljaju mogućnost za provođenje takvih aktivnosti kroz prevenciju poremećaja u ponašanju, osvještavanje javnosti o rodno uvjetovanom nasilju i sl.

REGIONALNE RAZLIKE

U ovom dijelu analizirane su razvojne strategije, te županijske strategije koje se bave pitanjem nasilja u obitelji, djecom i mladima, pitanjem zdravlja i socijalne politike.

Razvojne strategije županija i Grada Zagreba **prepoznaju neka od pitanja** kojima smo se bavile u analizi **kao razvojne potrebe**. Tako se u nekima ističe potreba izobrazbe o ravnopravnosti spolova (Grad Zagreb), odnosno promicanje spolne jednakosti (Osječko- baranjska županija), dok su druge prepoznale ovisnost, nasilje i neprihvatljivo ponašanje djece i mladeži kao ključne probleme (Primorsk –goranska županija) i predlažu mjere za razvoj učinkovitog modela prevencije ovisnosti i poremećaja u ponašanju djece

(Istarska županija). Međimurska županija predviđa mjere preventivne zaštite, no samo u smislu oboljenja od kroničnih bolesti.

U analizama različitih oblika nasilja u društvu, nasilje u vezama mladih zane-maren je i slabo istražen problem. Iako rezultati inozemnih i domaćih istraži-vanja ukazuju da je nasilje u partnerskim vezama mladih ozbiljan problem, posebno kada se imaju u vidu dalekosežne posljedice koje iz njega proizla-ze, a na koje se pravovremenom intervencijom može utjecati. Iako je nasilje u obitelji univerzalni problem, strategije koje se bave zaštitom od nasilja u obitelji donesene su samo u Gradu Zagrebu i Primorsko – goranskoj župa-niji. „Zagrebačka strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011. do 2016. godine” usklađena je s Nacionalnom i u dijelu „Prevenција nasilja u obitelji” govori o prevenciji nasilja u partnerskim vezama u populaciji djece i mladih. Iz „Izvešća o provedbi mjera i aktivnosti za 2010.” je vidljivo da su aktivnosti provodile samo organizacije civilnog društva: Društvo za psihološ-ku pomoć (DPP) i CESI.

„Strategija SIGURNA KUĆA - nasilje u obitelji” u Primorsko-goranskoj žu-paniji (PGŽ) s akcijskim planom cjelovitog sustava zaštite od nasilja u PGŽ za razdoblje 2007 – 2009. izrađena je „...kako bi se dobio kvalitetan i rele-vantan dokument temeljem kojeg će se planirati buduće aktivnosti na spre-čavanju nasilja”. U uvodnom dijelu opisana je i prevencija nasilja u obitelji, ekološki model nastanka nasilja i ulogu škole u prevenciji nasilja. Utvrđeno je postojanje nekih oblika primarne prevencije koje je potrebno evaluirati, te ih unaprijediti i osnažiti. Prema dostupnim nam informacijama nije izrađen novi dokument, i nije nam poznato postoji li izvješće o provedbi mjera iz ove strategije. Aktualni „Regionalni operativni program PGŽ” (ROP) poziva na daljnju provedbu mjera iz ove strategije u narednom razdoblju.

Programi i strategije na razini županija koje su usmjerene na populaciju dje-ce i mladih rijetko kao prioritete navode sprječavanje nasilja među mladima, pa tako i nasilje u vezama mladih. U ovom dijelu su uočene regionalne razli-ke i dok „Zagrebačka strategija za djecu od 2008. do 2012. godine” prepo-znaje nasilje među i nad djecom i donosi mjere kao što su „razviti učinkovite programe suzbijanja nasilja među djecom u odgojno-obrazovnom sustavu“, neke druge županije u ovom istraživanju ga ne uključuju u prioritete djelo-vanja i ne predviđaju mjere vezane uz pitanje bilo kojeg oblika nasilja. Neki programi djelovanja identificiraju problem nasilja, ali u mjerama i aktivno-stima nije operacionalizirano provođenje ili se ono svodi na obilježavanje datuma i održavanje tribine.

Strategije vezane uz pitanje zdravlja u nekim županijama bave se poremećajima u ponašanju djece i mladih, a problematikom nasilja bave se u poglavljima povezanim sa sprječavanjem ozljeda, sigurnim okruženjem u obitelji i cestovnom prometu.

PLANOVI I PROGRAMI JEDINICA LOKALNE SAMOUPRAVE

Iz analize dokumenata i aktivnosti jedinica lokalne samouprave možemo uočiti da se u najvećem broju gradova temom naše analize ne bave ili se bave sporadično. Dio jedinica lokalne samouprave sufinancira programe udruga koje se bave prevencijom nasilja a u nekim gradovima se savjeti mladih i vijeća za prevenciju bave temom nasilja među mladima. Grad Zagreb provodi neke od mjera vezane uz prevenciju nasilja među mladima, seksualno nasilje i obiteljsko nasilje iz Programa socijalne politike u partnerstvu s OCD-ima, a dio kroz financijsku podršku projektima OCD-a. „Izvještaj o izvršenju Programa socijalnog značenja za Grad Zagreb u 2010.” navodi programe udruga i institucija koje je financirao Grad Zagreb, a dio projekta se odnosi na vršnjačko nasilje, zlostavljanje djece, bullying, nenasilno rješavanje sukoba te nasilje u adolescentskim vezama. „Provedba Socijalnog programa Grada Rijeke u 2011. godine” sadrži podatak da je pružena potpora provedbi 82 projekta/programa čije su aktivnosti usmjerene na psihosocijalnu zaštitu neke od posebno osjetljivih skupina stanovništva, a pružena je potpora obilježavanju različitih datuma. Sufinanciranje programa udruga praksa je i u nekim drugim gradovima.

U **Primorsko-goranskoj županiji (PGŽ)** su u ispitivanju sudjelovali gradovi **Rijeka** i **Crikvenica**, a Grad Rijeka prednjači po organiziranosti, broju usvojenih lokalnih politika, tj. strateških dokumenata, po preventivnim programima koje provodi samostalno i/ili u partnerstvu, zatim praćenju provedbe lokalnih politika i programa kao i transparentnosti rada upravnih odjela i gradonačelnikova ureda, a potom i po dostupnosti podataka. „Program za mlade Grada Rijeke” za razdoblje 2009.-2013 eksplicitno dotiče pitanje prevencije nasilja u populaciji mladih u kontekstu vršnjačkog nasilja i mladih kao žrtava nasilja, a iz dokumenata gradskih tijela vidljivo je da su provedene projektne aktivnosti kojima je obrađeno i pitanje nasilja u mladenačkim vezama (npr. projekt Kolegij učenika). Projekt ukupnog razvoja Grada Crikvenice 2006. – 2011 predviđa

izradu i implementaciju programa ravnopravnosti spolova, te podizanje svijesti i znanja javnosti o važnosti tolerancije, mira i ljudskih prava.

U **Istarskoj županiji** kontaktirano je deset gradova, a dobiveni su službeni odgovori od njih pet: **Buje, Pazin, Rovinj, Umag i Vodnjan**. Provedena je analiza svih prikupljenih dokumenata i pokazalo se da većina gradova u Istarskoj županiji nema razvijene strategije, programe i planove koji se bave nasiljem među mladima, te da niti jedan od navedenih gradova ne provodi programe za prevenciju nasilja u vezama mladih.

U gradu Rovinju provodi se edukacija učenika osnovnih i srednjih škola na teme komunikacije, tolerancije i nenasilnog rješavanja sukoba, a Vijeće za komunalnu prevenciju Grada Umaga provodi program prevencije poremećaja u ponašanju mladih, a uključuje i aktivnosti koje se odnose na suzbijanje nasilja u obitelji i vršnjačkog nasilja. Grad Pazin financira provođenje preventivnih programa koje provode Savjetovalište za brak i obitelj Pazin te udruga Društvo naša djeca.

U izvještajima nalazimo podatke koji govore o sufinanciranju projekata i programa organizacija civilnog društva i ustanova koje se bave prevencijom i suzbijanjem nasilja među mladima, ali iz naziva projekta je teško utvrditi što se točno kroz te projekte radi. Izvještaj „Provedba Nacionalne strategije zaštita od nasilja u obitelji za razdoblje 2011. do 2016.” u dijelu o provedbi medijskih kampanja navodi da je prikazana predstava na temu nasilja u adolescentskim vezama, a koja je nastala suradnjom Sigurne kuće Istra, Istarskog narodnog kazališta i pulskih srednjoškolaca.

U gradovima **Čakovec i Prelog u Međimurskoj županiji (MŽ)** nisu pronađeni programi djelovanja vezani uz sprječavanje rodno uvjetovanog i vršnjačkog nasilja, a aktivnosti koje provode vijeća za prevenciju ovih gradova usmjerene su na druge prioritete. Nasiljem u vezama mladih bavit će se Savjet mladih grada Preloga koji u „Programu za 2012. godinu” u poglavlju „Socijalna politika” planira provedbu projekta na temu „Veze bez nasilja među mladima” u suradnji sa udrugama mladih i za mlade.

U **Osječko-baranjskoj županiji (OBŽ)** dobiveni su podaci iz gradova **Osiijek, Beli Manastir, Belišće, Našice i Đakova**. Upravni odjel za društvene djelatnosti Grada Osijeka financijski podržava programe prevencije nasilja, ali nije donesena strategija koja bi uključivala problem nasilja u vezama mladih. Prioriteti rada Vijeća za prevenciju Grada Osijeka između ostalog su obiteljsko nasilje i nasilje djece i mladih, a Stručna skupina za prevenciju

i rješavanje vršnjačkog nasilja preporuča sustavno provođenje preventivnih programa u školama i edukaciju stručnog osoblja te naglašava važnost suradnje odgojno-obrazovnih i drugih ustanova koje trebaju pružati jednak odgovor na nasilje. U ostalim gradovima o nasilju među mladima razgovara se neformalno na sjednicama nadležnih tijela, a dokumenti, čak i ako prepoznaju nasilje kao štetni oblik ponašanja, ne predviđaju aktivnosti i mjere sprječavanja nasilja. Sporadično se provode projekti prevencije koji uključuju i pitanje nasilja.

PRAKSE I PROGRAMI INSTITUCIJA I UDRUGA NA PREVENCIJU NASILJA U VEZAMA

U ovom dijelu ćemo se samo ukratko osvrnuti na rad dviju institucija koje su provodile aktivnosti prevencije nasilja u vezama mladih, a to su **obiteljski centri** i **policijske uprave**. I druge institucije se u svom radu direktno ili indirektno dotiču teme nasilja u vezama mladih. Obično se radi o savjetovateljima, zavodima za javno zdravstvo, Poliklinici za zaštitu djece Grada Zagreba, te ministarstvima koji su nositelji međunarodnih kampanja npr. „1 od 5” Vijeća Europe za zaustavljanje spolnog nasilja nad djecom.

Obiteljski centri su prema „Nacionalnoj strategiji zaštite od nasilja u obitelji, 2011. - 2016.” nositelji mjere razvijanja i provođenja programa primarne prevencije nasilja u partnerskim vezama u populaciji djece i mladih osoba u Republici Hrvatskoj. Obiteljski centri u analiziranih pet županija razlikuju se s obzirom na angažman i rad na prevenciji nasilja u vezama mladih. Neki obiteljski centri, poput onog u Međimurskoj i Osječko-baranjskoj županiji još su uvijek u fazi konsolidiranja jer su osnovani tek 2011. godine. Ostali obiteljski centri uglavnom provode preventivne programe čija su glavna tema partnerski odnosi i kvalitetni međuljudski odnosi koje možemo promatrati kao indirektan doprinos prevenciji nasilja u vezama mladih.

U 2010. godini **MUP** i Ujedinjeni narodi u RH provodili su, na nacionalnoj razini, kampanju „Živim život bez nasilja“. U analiziranim županijama, u okviru kampanje, provedene su različite aktivnosti vezane uz obiteljsko nasilje,

nasilje nad ženama, i vršnjačko nasilje namijenjene uglavnom učenicima/ama osnovne i srednje škole te općoj populaciji. Kampanja je obuhvatila 512 škola na području cijele Hrvatske sa preko 50 000 učenika te gotovo 4 000 roditelja. Nasilje u adolescentskim vezama ističe se kao tema jednog od projekata PU Osječko-baranjske koja je provodila projekt „Prevenција nasilja u vršnjačkim vezama” s ciljem senzibilizacije mladih, ali i građanstva za problem nasilja u vršnjačkim vezama. U sklopu projekta održana su predavanja učenicima/ama završnih razreda pojedinih OŠ i interaktivne radionice o ravnopravnosti spolova, a provedena je i akcija u Osijeku koja je uključivala podjelu informativnih letaka i cvijeća mladim parovima.

U analiziranim županijama, **u radu na prevenciji nasilja u adolescentskim vezama posebno se ističu udruge.**

CESI je bila prva udruga koja se sustavno počela baviti prevencijom nasilja u adolescentskim vezama.

Kao dobar primjer potencijalno održivog projekta možemo navesti projekt prevencije nasilja u mladenačkim vezama **Društva za psihološku pomoć (DPP)** koje između ostalog uključuje ovu temu kroz izborni kolegij na sedam sveučilišnih studija i omogućuje studentima/cama osim obuke i provođenje radionica u srednjim školama.

SOS telefon–Grad Rijeka, Udruga za pomoć žrtvama nasilja se od 2008. godine bavi prevencijom nasilja u adolescentskim vezama kroz senzibilizaciju i informiranje mladih i šire javnosti a kreirali su i web stranicu o nasilju u adolescentskim vezama.

Udruga ZORA (Čakovec) se niz godina bavi prevencijom rodno uvjetovanog nasilja i prevencijom nasilja u adolescentskim vezama prvenstveno na području Međimurske županije.

Plavi telefon (Zagreb) provodi program prevencije pod nazivom „Kako prepoznavanjem zlostavljачkih ponašanja izbjeći zlostavljanje u adolescentskim vezama” gdje mladi usvajaju znanja i vještine potrebne za razvijanje i održavanje kvalitetnih odnosa.

Ženska soba (Zagreb), bavi se prevencijom rodno-uvjetovanog nasilja, odnosno specifično, seksualnog nasilja među mladima.

Status M (Zagreb) prvenstveno radi s mladićima i provodi edukacijski program „Inicijativa mladića: promocija rodno ravnopravnih normi, zdravih životnih stilova i nenasilnog ponašanja mladih” gdje je rodno uvjetovano nasilje jedna od ključnih komponenti programa.

Ostale udruge, u ovih analiziranih pet županija, kroz različite programe i aktivnosti kontinuirano rade na prevenciji vršnjačkog nasilja, zanemarivanja i zlostavljanja djece, nasilja u obitelji te prevenciji rizičnih ponašanja ili pružaju direktnu pomoć i podršku djeci i mladima žrtvama različitih oblika nasilja.

Pojedine organizacije provode, na nacionalnoj razini, preventivne programe usmjerene na prevenciju nasilja i zlostavljanja u osnovnim školama. Tu ističemo program UNICEF-a „Za sigurno i poticajno okruženje u školama” koji se provodi s ciljem suzbijanja vršnjačkog zlostavljanja te CAP program prevencije zlostavljanja djece od predškolske do adolescentske dobi koju provodi Udruga roditelja „Korak po korak”.

PREVENTIVNI PROGRAMI U SREDNJIM ŠKOLAMA

Prikupljene su informacije o preventivnim programima koji se provode u srednjim školama, a sadrže kao komponentu ili modul nasilje u adolescentnim vezama/vezama mladih, rodno uvjetovano nasilje, nasilje u partnerskim odnosima.

Sve su škole obavezne provoditi programe prevencije i o aktivnostima izvještavaju MZOS te nastavne planove i programe šalju jedinicama regionalne samouprave. Iako nadležno Ministarstvo prikuplja podatke, oni nisu adekvatno dokumentirani, te su informacije prikupljene direktno od škola i s njihovih internetskih stranica.

Škole koje provode programe prevencije nasilja u vezama najčešće provode program koji su osmislile udruge, a manji dio edukativnih programa je razvijeno u okviru samih škola. Dio škola obrađuju temu nasilja u adolescentskim vezama u sklopu drugih programa koje provode u školama. Većina škola koje su sudjelovale u istraživanju provode programe prevencije nasilja, najčešće programe usmjerene na nenasilno rješavanje sukoba i prevenciju vršnjačkog nasilja. Radionice i predavanja izvode nastavnici/e, stručne/i suradnice/i, studenti/ce i/ili osoblje udruga i najčešće se provode u trećim razredima.

U Gradu Zagrebu prikupljene su informacije od nešto manje od polovine srednjih škola (37) . U školskoj godini 2010./2011. njih 11 provodilo je poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama, a sljedeće školske godine još su dvije srednje škole započele s provođenjem programa prevencije nasilja u adolescentskim vezama. Osim toga, nekoliko škola provodi programe prevencije seksualnog nasilja i rodno uvjetovanog nasilja.

U **Primorsko-goranskoj županiji** od 20 kontaktiranih srednjih škola, 9 škola odgovorilo je na poslani upitnik, a za tri škole podaci su preuzeti s web stranica škole i školskog programa. Analiza je pokazala da su 3 srednje škole u PGŽ provodile posebne programe prevencije nasilja u adolescentskim vezama u školskoj godini 2010./11., a dvije srednje škole su izvijestile da takve programe provode od školske godine 2011./12.

U **Istarskoj županiji** kontaktirano je 20 srednjih škola, a 12 ih je odgovorilo na upitnik. U školskoj godini 2010./2011. samo je jedna škola provodila poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama, a jedna škola je izvijestila da je s posebnim programom započela u školskoj godini 2011./2012. Jedna škola obrađuje temu nasilja u adolescentskim vezama u sklopu drugih programa koje provode u školama, te ta ista škola uz još dvije sudjeluje u predstavi WTF Forum Teatra u kojoj je tema bila nasilje u adolescentskim vezama.

U **Međimurskoj županiji** svih 7 srednjih škola pristalo je na sudjelovanje u istraživanju i odgovorilo je na poslani upitnik. Istraživanje je pokazalo da dvije srednje škole provode poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama (u školskoj godini 2011./12.). Tri srednje škole obrađuju teme nasilja u adolescentskim vezama i rodno uvjetovanog nasilja u sklopu drugih programa koje provode u školama.

U **Osječko-baranjskoj županiji** u analizi školskih preventivnih programa sudjelovale su 4 srednje škole, a dvije srednje škole provode poseban program prevencije nasilja u adolescentskim vezama.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Ishod našeg rada na analizi politika vezanih uz mlade i rodno uvjetovano nasilje te identifikacije programa koji se provode na nacionalnom, regionalnom i lokalnom nivou ove su **preporuke**. One mogu biti korisne u formuliranju zahtjeva i ciljeva zagovaranja koji će, nadamo se, dovesti do boljeg policy i zakonskog okvira, kvalitetnih preventivnih programa te unaprijediti transparentnost rada institucija.

1. U velikom dijelu analiziranih dokumenta **udruge su prepoznate kao važan dionik** uključen u realizaciju mjera vezanih uz prevenciju nasilja. Tako su prema Nacionalnom programu za mlade „županije, gradovi i općine pozvani djelovati u partnerstvu s državom i organizacijama civilnog društva u ostvarenju ciljeva i provođenju aktivnosti za dobrobit mladih,.. Udruge rade odličan posao u području prevencije uz ograničene ljudske i materijalne resurse. Prepoznate su i kao partneri/suradnici drugim institucijama i ustanovama, primjerice škole se velikim dijelom oslanjaju na udruge te provode programe, koriste priručnike, sudjeluju na treninzima i u projektima udruga.

Kako bi se osiguralo kvalitetno i učinkovito provođenje politika, te kontinuiran rad na prevenciji nasilja nužna je suradnja lokalnih vlasti s organizacijama civilnog društava, komunikacija i mehanizmi uključivanja i konzultiranja te jasan uvid lokalnih vlasti u potrebe, ciljeve i mogućnosti udruga u provođenju programa prevencije. Nužno je da lokalne vlasti prepoznaju potencijal udruga te ih adekvatno podrže kroz uključivanje u strategije kao važne aktere u provođenju mjera te kroz odgovarajuću financijsku podršku, dodjelu prostora udrugama, itd.

Organizacije civilnog društava trebaju biti uključene u programiranje, provedbu i nadzor pred-pristupnih i strukturnih fondova Europske unije te informiranje o mogućnostima financiranja udruga iz ovih fondova.

2. Tijela državne vlasti su, u određenim područjima, usvojila politike i strategije koje omogućavaju kvalitetan rad na prevenciji nasilja te su javnosti dostupni podatci o njihovom provođenju.

Regionalna i lokalna samouprava trebala bi se pridržavati zajedničkih smjernica i uložiti dodatne napore kako bi se dostigli standardi uspostavljeni na nacionalnom nivou, kako u području unaprjeđenja politika i praksi, tako i u području otvorenosti i dostupnosti informacija javnosti. S obzirom na uočene regionalne razlike u pristupu pitanju prevencije i sprječavanja različitih oblika nasilja, važno je raditi na procjeni potreba u lokalnim zajednicama te osigurati podjednaku dostupnost i kvalitetu programa u svim regijama.

3. Prilikom prikupljanja podataka susrele/i smo se s brojnim izazovima koji ukazuju na **nedovoljnu otvorenost lokalne uprave i institucija** prema građanima/kama, ali i na probleme vezane uz rad samih institucija. Isto tako, moramo napomenuti da su uočene i neke regionalne razlike i utvrdile smo da dostupnost informacija i otvorenost vlasti nije jednaka u svim regijama. Institucije često ne odgovaraju na dopise u zakonom propisanom roku, ne posjeduju informacije o

provođenju politika i programa u njihovoj nadležnosti i/ili ih nisu spremne učiniti dostupnima javnosti. Važno je istaknuti kako smo uočili/e **dobre prakse** otvorenosti institucija i suradnje lokalne i regionalne samouprave i udruga koja je dovela do učinkovite provedbe politika i preventivskih programa. Prikupljanje podataka o nasilju među djecom i mladima, razvoj, provođenje, praćenje i financiranje preventivnih programa je odgovornost tijela državne vlasti, regionalne i lokalne uprave i samouprave. Javne ustanove moraju biti otvorene za građane/ke i pružiti tražene informacije. I dok je dio politika dostupan javnosti na internetskim stranicama, situacija je drugačija s izvješćima o provedbi određenih politika. Istraživanje je pokazalo **nužnost poboljšanja sustava praćenja provođenja politika te dostupnosti informacija** o provođenju politika na internetskim stranicama.

Isto tako, potrebna je veća spremnost na uključivanje građana/ki i civilnoga društva u procese donošenja i provedbe javnih politika. Potrebno je daljnje jačanje transparentnosti rada tijela javne vlasti u postupcima oblikovanja javnih politika i dosljedno provođenje odredbi „Kodeksa savjetovanja sa zainteresiranom javnošću u postupcima donošenja zakona, drugih propisa i akata” na razini lokalne i regionalne samouprave.

4. Analiza nacionalnih strategija, politika, te regionalnih i lokalnih planova djelovanja za mlade ukazuje da pri izradi dokumenata **rodna perspektiva nije dio nacionalnih i lokalnih policy okvira za mlade**. Neke razvojne strategije županija naglašavaju važnost promicanja i edukacije o ravnopravnosti spolova, iako niti jedna strategija ne provodi konzistentno rodnu dimenziju. Stoga bi bilo važno u proces razvoja politika na nacionalnoj i lokalnoj razini uključiti stručnjake/inje koje se bave pitanjem rodne ravnopravnosti i tako osigurati da perspektiva rodne ravnopravnosti bude uključena u svaku politiku na svim razinama.

Neophodno je uključivanje rodne perspektive u politike, programe i strategije koje se bave pitanjima djece i mladih na nacionalnom i lokalnom nivou.

Novi „Nacionalni program za mlade” treba voditi računa o posljedicama koje će svaka akcija imati na mladiće i djevojke kako bi osigurao da djevojke i mladići imaju jednaku korist od politika i programa u političkoj, ekonomskoj i društvenoj sferi. Dokument bi također trebao uključiti ciljeve i mjere koje će doprinijeti prevenciji rodno uvjetovanog nasilja.

5. Donositelji/ice odluka ne prepoznaju u dovoljnoj mjeri važnost i dobit koju donosi **integrirani i sustavni pristup prevenciji nasilja**. Programi prevencije nasilja, pa tako i nasilja u adolescentskim vezama nisu prepoznati kao ključni prioritet rada na lokalnom nivou, što se onda odražava na prikupljanje informacija i dokumentiranje programa. Potrebno je razviti dugoročnu strategiju prevencije nasilja koja će uključiti i sustavno prikupljanje informacija o provođenju programa prevencije i financiranim programima udruga te vrednovanje učinaka programa na korisnike/ce. Isto tako je potrebno kontinuirano financiranje programa koji su se pokazali učinkoviti te poticanje međusektorske suradnje. Potrebna je i bolja koordinacija institucija i OCD-a koji rade na prevenciji u lokalnoj zajednici te izraditi katalog/popis preporučenih programa koji bi bili dostupni svim dionicima.

6. Analizom je utvrđeno da **nasilje među mladima** uključuje širok spektar neprihvatljivog ponašanja od nazivanja pogrđnim imenima, prijetnji, ogovaranja, ignoriranja, omalovažavanja pa sve do šamaranja, udaranja, naguravanja, oduzimanja stvari ili novca, bullyinga, različitih oblika fizičkih sukoba, primjenu oružja. Mjere se provode sukladno „Nacionalnom programu za mlade” i „Nacionalnoj strategiji prevencije poremećaja u ponašanju djece i mladih”. Jedan od oblika nasilja predstavlja i **nasilje u vezama mladih koje nije prepoznato u navedenim strategijama**. Međutim „Nacionalni program zaštite i promicanja ljudskih prava” govori o provođenju mjera suzbijanja nasilja među mladima uključujući i adolescentske veze.

Stoga bi bilo neophodno da i ostale strategije predvide mjere prevencije nasilja u vezama te da programi prevencije nasilja među mladima uključuju i temu rodnih stereotipa i uloga te nasilja u vezama mladih.

U tijeku je proces uvođenja „Odgoja i obrazovanja za demokratsko građanstvo” u formalni obrazovni sustav. Između ostalog, komponente koje uključuje su vezane uz ljudska prava, odgoj za mir i nenasilje, učenje o demokratskom građanstvu te je kurikulum postavljen dovoljno široko da omogućuje uključivanje teme rodno uvjetovanog nasilja i prevencije nasilja u vezama mladih.

